

DETTA ÄR FOU-PROGRAMMET LÄRARES PRAKTIK OCH PROFESSION 2018–2021

Anette Jahnke, projekt- & processledare Ifous

Under 2010-talet lades ett intensivt arbete ner av lärare och rektorer genom deltagandet i olika ämnesdidaktiska fortbildningsinsatser som byggde på kollegialt samarbete och lärande såsom Matematiklyftet och Läslyftet. I den reviderade läroplanen från 2018 infördes att rektor hade ett särskilt ansvar för att lärare ”kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildning” (Skolverket, 2019, s. 17). Allt fler lärare arbetade och lärde kollegialt, och allt fler rektorer organiserade för och stödde ett sådant arbete. Men hur skulle lärares nya didaktiska kunskaper komma till användning så att deras egen undervisning utvecklades och mötte de egna elevernas behov? Hur skulle det kollegiala samarbetet och lärandet fördjupas och i högre grad bli forskningsbaserat, vila på vetenskaplig grund och ge möjlighet till att erfarenheter beprövades? Det saknades också forskning kring de komplexa processer som sätts i gång i ett kollegialt lärande och arbete då det tar sin utgångspunkt i den egna praktiken. Mer kunskap behövdes kring under vilka omständigheter, varför och hur lärares undervisningspraktik, kollegiala praktik och professionalitet utvecklas.

Mot denna bakgrund startades FoU-programmet *Lärares praktik och profession*. Syftet med FoU-programmet har varit att vidareutveckla ett långsiktigt och forskningsbaserat kollegialt arbetssätt så att lärare i allt högre utsträckning formulerar och löser sina egna problem med avsikten att stärka elevers lärande och utveckling. Syftet har också varit att genom samarbete mellan lärare och forskare låta lärares kunskaper och erfarenheter utgöra grunden för gemensam kunskapsutveckling och ny forskning.

FoU-programmet *Lärares praktik och profession* startade under höstterminen 2018 som en samverkan mellan fyra huvudmän: Eskilstuna, Kunskapskolan, Hässleholm och NTI Gymnasiet, Göteborgs universitet och Ifous. Huvudmännen har medverkat med 23 utvecklingsgrupper bestående av lärare och skolledare från totalt 13 grundskolor och 8 gymna-

sieskolor. Totalt har 200 lärare, rektorer och ledare på huvudmannanivå medverkat. En förutsättning för att medverka i Ifous FoU-program är att huvudmannen involverar hela organisationen i arbetet, för att utvecklingsarbetet ska bli hållbart över tid. Konkret innebär det att chef på huvudmannens ledningsnivå, rektor och lärare alla deltar aktivt i FoU-programmet – såväl under gemensamma seminarier som mellan dessa tillfällen.

Varje skola utsåg en lokal processledare som ledde respektive utvecklingsgrupps arbete på skolan. De fyra huvudmännen utsåg också en central processledare på ledningsnivå som internt stöttade de olika utvecklingsgrupperna och skolorna som huvudmännen deltog med. De centrala och lokala processledarna har utgjort en processledargrupp. Gruppen har varit central i arbetet med att leda och följa de processer som pågått under de tre år som programmet pågått och i att samarbeta med forskargruppen. Processledargruppen och forskargruppen har tillsammans och kontinuerligt arbetat mot programets mål. Problem och utmaningar har fångats upp och kunnat hanteras gemensamt, och erfarenheter har delats mellan processledarna, samt med forskarna och Ifous.

Innehållet i programmet har kretsat kring att använda aktionsforskning som modell för och förhållningssätt till undervisningsutveckling och kunskapsproduktion. Inom ramen för programmet har deltagande lärare genomfört aktionsforskningsstudier i sin praktik.

Över 200 studier har gjorts av deltagarna i de 23 utvecklingsgrupperna och presenterats i utvecklingsgruppen. Av dessa har 67 procent även presenterats i ett vidare sammanhang såsom i olika arbetslag, vid skolgemensamma seminarier eller FoU-programmets utvecklingsseminarium (se bilaga 1 för exempel). Utöver detta har programmet engagerat 300 lärarkollegor till programmets deltagare vid de 21 skolorna. Dessa lärare har genomfört cirka 440 studier och presenterat i den närmsta gruppen av

Mål för FoU-programmet

Utvecklingsarbetet har medfört att:

- lärarnas kollegiala praktik och undervisningspraktik har förändrats och utvecklats
- lärare och rektorer har fördjupat sin förståelse för dessa praktiker och de sammanhang de ingår i
- arbetsmetoder har etablerats för att formulera, planera, genomföra, observera, analysera och dokumentera utvecklingsarbete med hjälp av aktionsforskning och digitala resurser
- det finns utprovade digitala resurser som stödjer aktionsforskning
- utvecklingsartiklar har publicerats
- huvudmannen har tagit fram strategier för fortsatt professionsdriven skolutveckling
- huvudmannen har en plan för hur kunskaper och erfarenheter från FoU-programmet ska spridas till andra skolor

Forskningsarbetet har medfört att:

- forskningsfrågor har synliggjorts och besvarats genom samarbete mellan forskare, processledare och lärare
- artiklar har publicerats i vetenskapliga och populärvetenskapliga tidskrifter
- forskningsmetoder för praktiktäna forskning har vidareutvecklats

kollegor (till exempel sitt arbets- eller ämneslag). Av dessa studier har 45 procent även presenterats i ett vidare sammanhang såsom vid skolgemensamma seminarier. Sammantaget ger det att 640 aktionsforskningsstudier gjorts av lärare verksamma vid 21 skolor hos de fyra huvudmännen.

Förutom allt lokalt arbete som skett inom huvudmän, i skolor och i klassrum, och inom forskargruppen, så har gemensamma utvecklingsseminarier, processledarmöten och styrgruppsmöten genomförts under ledning av Ifous. Pandemin innebar en intensiv omställning och utvecklingsarbete för alla parter i programmet. Förutom att huvudmäns, skolors och lärosätens arbeten förändrades, så övergick hela Ifous verksamhet till att ske digitalt. Detta har medfört att av fyra av sju gemensamma utvecklingsseminarier för programmets alla deltagare skett digitalt. Ett fysiskt avslutningsseminarium är planerat att genomföras i slutet av november 2021 för programmets deltagare – vi längtar alla att få återses efter två år av digitala forum. Av de tolv processledarmötena har fem skett digitalt, och av de 20 styrgruppsmötena har hälften skett digitalt.

Programmet har finansierats gemensamt av de fyra medverkande skolhuvudmännen och Göteborgs universitet. Det har letts av en styrgrupp bestående av representanter för varje skolhuvudmans ledningsnivå, Anette Jahnke som övergripande projekt- och processledare på Ifous och Karin Hermansson som FoU-ansvarig på Ifous. Forskningsarbetet har letts av docent Anette Olin, och forskargruppen har bestått av docent Åsa Hirsh och lektor Anette Jahnke vid Göteborgs universitet. Anette Jahnke har därmed haft dubbla roller i programmet då hon både arbetar vid Ifous och som lektor vid Göteborgs universitet. I styrgruppen har Anette Jahnke också representerat forskningsgruppen. FoU-programmet har utvärderats externt av Emerga Institute, se rapport på programmets webbplats <https://www.Ifous.se/larares-profession-och-praktik/>